

નમો નમો નિમ્મલ દંસણસ્સ
પંચમ ગણધનર શ્રી સુધર્માસ્વામિને નમઃ
૧૯ નિર્યાવલિયાણં

ઉવંગ - ૮ - ગુર્જરછાયા

અધ્યયન - ૧ કાલી

(૧) શ્રુતદેવતાને નમસ્કાર થાઓ. તે કાલે તે સમયે રાજગૃહ નામનું ઋધિમંત નગર હતું. તેરાજગૃહનગરની બહાર ઈશાન ખૂણામાં ગુણશીલ નામનું ચૈત્ય હતું. ત્યાં એક અશોક નામનું શ્રેષ્ઠ વૃક્ષ હતું. તેની નીચે પૃથ્વીશિલાપટ્ટક હતું.

(૨) કાલે તે સમયે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરસ્વામીના શિષ્ય આર્યસુધર્મા નામના અનગાર જાતિયુક્ત કેશી ગણધરની જેવા. પાંચશો અનગારની સાથે એક ગામથી બીજે ગામ અનુક્રમે વિચરતા રાજગૃહનગર આવ્યા, યાવત્ યથાયોગ્ય અવગ્રહને ગ્રહણ કરી સંયમવેડે યાવત્ આત્માને ભાવતા રહ્યા. પર્ષદા વાંદવા માટે નીકળી. ધર્મ કહ્યો પર્ષદા પાછી ગઈ.

(૩) તે કાલે તે સમયે આર્યસુધર્મા અનગારના શિષ્ય જંબૂ નામના અનગાર સમયતુરસ્ર સંસ્થાનમાં રહેલા યાવત્ જેમણે વિપુલ તેજોલેશ્યાનો સંક્ષેપ કર્યો છે એવા તે આર્ય સુધર્મા અનગારની અતિ દૂર નહીં તેમ જ અતિ સમીપે નહીં એવા સ્થાનમાં ઉચ્ચા ઢીંચણ રાખીને યાવત્ રહ્યા હતા બેઠા હતા.

(૪) ત્યાર પછી તે ભગવાન જંબૂસ્વામી પૂછવાની શ્રદ્ધાવાળા યાવત્ સેવા કરતા સતા આ પ્રમાણે બોલ્યા કે હે ભગવાન ! શ્રમણ ભગવાન યાવત્ મોક્ષને પામેલા શ્રી મહાવીરસ્વામીએ ઉપાંગોનો શો અર્થ કહ્યો છે ? નિશ્ચે હે જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન યાવત્ સિદ્ધિપદને પામેલા શ્રી મહાવીર સ્વામીએ ઉપાંગોના પાંચ વર્ગ કહ્યા છે. નિર્યાવલિકા, કલ્પાવતંસિકા, પુષ્પિકા, પુષ્પચૂલિકા, વહ્નિદશા.

(૫) હે ભગવાન ! જો શ્રમણ ભગવાન યાવત્ સિદ્ધિપદને પામેમલા શ્રી મહાવીર સ્વામીએ ઉપાંગોના પાંચ વર્ગો કહેલા છે, નિર્યાવલિકા યાવત્ વહ્નિદશા. તો હે ભગવાન ! પહેલા વર્ગરુપ નિર્યાવલિકા ઉપાંગના કેટલાં અધ્યયનો કહ્યા છે ? આ પ્રમાણે નિશ્ચે હે જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન યાવત્ સિદ્ધિપદને પામેલા શ્રી મહાવીર સ્વામીએ પહેલા વર્ગરુપ નિર્યાવલિકા

ઉપાંગના દશ અધ્યયનાને કહેલાં છે. કાલ ૧, સુકાલ ૨, મહાકાલ ૩, કૃષ્ણ ૪, સુકૃષ્ણ ૫, મહાકૃષ્ણ ૬, વીરકૃષ્ણ ૭, રામકૃષ્ણ ૮, પિતૃસેનકૃષ્ણ ૯, મહાસેન કૃષ્ણ ૧૦, હે ભગવાન ! જો શ્રમણ ભગવાન યાવત્ સિદ્ધિપદને પામેલા શ્રીમહાવીરસ્વામીએ નિર્યાવલિકા ઉપાંગના પહેલા વર્ગના દશ અધ્યયનો કહ્યાં છે, તો હે ભગવાન ! નિર્યાવલિકાના પહેલા અધ્યયનો ક્યો અર્થ કહ્યો છે ? આ પ્રમાણે નિશ્ચે હે જંબૂ ! તે કાલે તે સમયે આ જ જંબૂદ્રીપ નામના દ્રીપને વિશે ભરત ક્ષેત્રમાં ચંપા નામની નગરી હતી. તે ઋદ્ધિવાળી હતી. ત્યાં પૂર્ણભદ્ર નામનું ચૈત્ય હતું. તે ચંપાનગરીમાં શ્રેણિક રાજા ની ભાર્યા અને કોણીક રાજાની નાની માતા કાલી નામની દેવી હતી. તેના હાથ પગ કોમલ હતા યાવત્ તે સુંદર રુપવાળી હતી.

(૬) તે કાલીદેવીનો પુત્ર કાલ નામનો કુમાર હતો, તે કોમલ હાથપગવાળો યાવત્ સારા રુપવાળો હતો. ત્યાર પછી તે કાલકુમાર એકદા કદાચિત્ત્ર ત્રણ હજાર હાથી, ત્રણ હજાર રથ, ત્રણ હજાર અશ્વ અને ત્રણ કરોડ મનુષ્ય વેડે ગરુડવ્યૂહ રચીને પોતાના અગ્યારમા ભાગના સૈન્યવેડે કૂણિક રાજાની સાથે રથમુશલ સંગ્રામમાં ઉતર્યો.

(૭) અહીં ચંપાનગરીમાં રહેલી કાલકુમારની માતા કાલીદેવી એકદા કદાચિત્ કુટુંબજગરણ વેડે જાગતી હતી તે વખતે તેણીને આ આવા પ્રકારનો આધ્યાત્મિક (વિચાર) યાવત્ ઉત્પન્ન થયો કે આ પ્રમાણે નિશ્ચે મારો પુત્ર કાલ કુમાર યાવત્ યુદ્ધમાં ઉતર્યો છે, તો હું માનું છું કે શુ તે જીતશે એટલે જયની શ્લાઘા પામશે કે નહીં જીતે ? જીવશે કે નહીં જીવે ? પરસૈન્યનો પરાભવ કરશે કે નહીં કરે ? કાલ નામના કુમારને હું જીવતો જોઈશ કે નહીં જોઉં ? આ પ્રમાણે વિચરતાં તેણીના મનનો સંકલ્પ એટલે યુક્ત અયુક્તનો વિવેક હણાઈ ગયો, યાવત્ તે ધ્યાન કરવા લાગી. તે કાલે તે સમયે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરસ્વામી ત્યાં સમવસર્યા. તેમને વાંદવા માટે નગરીમાંથી પર્ષદા નીકલી. તે વખતે કાલીદેવીએ આવાતા જાણી ત્યારે આ આવા પ્રકારનો આધ્યાત્મિક એટલે આત્માના વિષયવાળો યાવત્ વિચાર ઉત્પન્ન થયો- 'નિશ્ચે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરસ્વામી પૂર્વાનુપૂર્વીએ વિહાર કરતા અહીં પધાર્યા છે યાવત્ નગર બહાર રહેલા છે. તો તેવા પ્રકારના ભગવાનનું નામ શ્રવણ કરવાથી પણ મહાફલ છે તો પછી યાવત્ તેમની પાસેથી વિપુલ અર્થને ગ્રહણ કરવાથી મહાફલ થાય તેમાં શું કહેવું ? તેથી કરીને હું તે પ્રકારના મારા પ્રશ્નને હું પૂછું.' એ પ્રમાણે વિચાર કર્યો. વિચાર કરીને તેણે કૌટુંબિક પુરુષોને, બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું-

હે દેવાનુપ્રિયો ! અશ્વ જોડેલું શ્રેષ્ઠ ધર્મ સંબંધી વાહન શીઘ્ર અપણે લાવો. લાવીને યાવત્ મારી આજ્ઞા પાછી આપો. તેઓએ પણ તેમ કર્યું. ત્યાર પછી તે કાલી દેવીએ સ્નાન કર્યું. સ્નાન કર્યા પછી બલિકર્મ કર્યું. યાવત્ થોડા અને મોટા મૂલ્યવાળા અલંકરો વડે શરીરને અલંકૃત કર્યું. પછી ઘણી કુબ્જી દાસીઓ વડે યાવત્ મહત્તરના સમૂહવડે પરિવરી અંતઃપુરથી બહાર નીકળી; જ્યાં બહારની ઉપસ્થાનશાલા હતી અને જ્યાં શ્રેષ્ઠ ધાર્મિક યાન હતું ત્યાં આવી; આવીને તે શ્રેષ્ઠ ધાર્મિક યાન ઉપર આરુઢ થઈ, આરુઢ થઈને પોતાના પરિવાર વડે પરિવરેલી તે ચંપાનગરીના મધ્યભાગે થઈને નીકલી જ્યાં પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય હતું ત્યાં આવીને ભગવાનના છત્રાદિક યાવત્ અતિશયો દેખીને તે શ્રેષ્ઠ ધાર્મિક યાનને ત્યાં સ્થાપન કર્યું, નીચે ઉતરીને વળી કુબ્જા વિગેરે યાવત્ દાસીના સમૂહવડે પરિવરેલી તે જ્યાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર હતા ત્યાં આવી, આવીને શ્રમણ ભગવાન મહાવીરસ્વામીને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા આપી, વંદના કરી અને પ્રણામ કર્યા. વંદના અને પ્રણામ કરી પરિવાર સહિત ઉભી રહીને જ ધર્મ સાંભળવાની ઈચ્છાથી નમસ્કાર કરતી સન્મુખ વિનયવડે બે હાથ જોડી સેવા કરવા લાગી. ત્યાર પછી શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ યાવત્ કાલીદેવી અને તે મોટી પર્ષદાની આગળ ધર્મકથા કહી. યાવત્ શ્રાવક અથવા શ્રાવિકા તે પ્રમાણે વિચરતા જિનેશ્વરની આજ્ઞાના આરાધક થાય છે.

ત્યારપછી તે કાલીદેવી શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીની પાસે ધર્મ સાંભળીને હૃદયમાં ધારીને યાવત્ હર્ષિત થઈને શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીને ત્રણવાર વાંદીને યાવત્ આ પ્રમાણે બોલી કે- “નિશ્ચે હે ભગવાન ! મારો પુત્ર કાલકુમાર હે રથમુશલ સંગ્રામમાં ઉતર્યો છે. તો ભગવાન ! શું જય પામશે ? કે નહીં જય પામે ? યાવત્ કાલ કુમારને હું જીવતો જોઈશ ? હે કાલી ! એમ કહીને શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ કાલીદેવીને આ પ્રમાણે કહ્યું - “નિશ્ચે હે કાલી ! તારો પુત્ર કાલકુમાર ત્રણ હજાર હાથીવડે યાવત્ કૃષિક રાજ સહિત રથમુશલ નામના સંગ્રામમાં ઉતર્યો ત્યારે તે હત થયો, મથિત થયો, તેના વીર સુભટો હણાયા, તેના ચિહ્નવાળી ધ્વજપતાકા પડી ગઈ, એટલે તે આલોક રહિત દિશાઓને કરતો ચેટકરાજનો પ્રતિપક્ષ થઈ તેની સન્મુખ આવ્યો તેના રથની સન્મુખ રથને કરી તેની પાસે જલ્દી આવ્યો. તે વખતે તે ચેટક રાજએ કાલકુમારને આવતો જોયો. કાલકુમારને આવતો જોઈને તત્કાલ ક્રોધ પામ્યો, યાવત્ ક્રોધની જ્વાલા વડે જાઝવલ્યમાન થયો. પછી તેણે ધનુષ ગ્રહણ કર્યું, બાણ લીધું, વૈશાખસ્તાને રહી બાણને

કર્ણ સુધી આકર્ષણ કર્યું, આકર્ષણ કરીને કાલકુમારને એક જ પ્રહારથી કૂટના પ્રહારની જેમ હણીને જીવિતથી રહીત કર્યો. તેથી હે કાલી ! કાલકુમાર કાલધર્મને પામ્યો છે. તેથી તું તે કાલકુમારને જીવતો જોઈશ નહીં.

ત્યારપછી તે કાલી દેવી શ્રમણ ભગવાન મહાવીરસ્વામીની પાસે આ અર્થને સાંભળીને હૃદયમાં ધારીને પુત્રના મોટા શોકે કરીને વ્યાસ થઈ કુહાડાથી કાપેલી ચંપકલતાની જેમ ધસ દઈને પૃથ્વીતલને વિષે સર્વ અંગોએ કરીને પડી ગઈ. એક મુહૂર્ત પછી તે સ્વસ્થ થઈ ઉભી થઈ, શ્રમણ ભગવાન મહાવીરસ્વામીને વંદના કરી, નમસ્કાર કર્યા. આ પ્રમાણે તે બોલી- “હે ભગવાન ! આ તમે કહ્યું તે એક જ છે, હે ભગવાન ! તે જ પ્રકારે છે, હે ભગવાન ! તમારું કહેવું સત્ય છે, હે ભગવાન ! તમારા વચનમાં કાંઈ પણ સંદેહ નથી, આ અર્થ સત્ય છે, કે જે તમે કહ્યો છે. “આ પ્રકારે કહીને શ્રમણ ભગવાન મહાવીરસ્વામીને વંદના કરી, નમસ્કાર કર્યા. ધર્મસંબંધી વાહનપર આરુઢ થઈ, જે દિશામાંથી આવી હતી, તે જ દિશામાં પાછી ગઈ.

(૮) હે ભગવાન ! એમ કહીને ભગવાને ગૌતમસ્વામીએ વંદના કરી, નમસ્કાર કર્યા. વંદના નમસ્કાર કરી આ પ્રમાણે કહ્યું - “હે ભગવાન કાલકુમાર, યાવત્ રથમુશળ નામના સંગ્રામમાં યુદ્ધ કરવા ઉતર્યો, ત્યારે ચેટક રાજએ કુટના પ્રહારની જેમ એક પ્રહારથી હણીને જીવિતથી દૂર કર્યા તે કાળ સમયે કાળ કરીને ક્યાં ગયો ?

શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ ગૌતમ સ્વામીને આ પ્રમાણે કહ્યું કે- “આ પ્રમાણે નિશ્ચે હે ગૌતમ ! કાલકુમાર યાવત્ ચેટક રાજએ જીવિતથી દૂર કર્યો તે કાળ સમયે કાળ કરીને ચોથી પંકપ્રભા નામની પૃથ્વીમાં હેમાલ નામના નરકાવાસને વિશે દશ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નારકીપણે ઉત્પન્ન થયો છે.

(૯) હે ભગવાન ! કાલકુમાર કેવા આરંભ વડે, કેવા સમારંભવડે, કેવા આરંભસમારંભ વડે, કેવા ભોગવડે, કેવા સંભોગવડે, કેવા ભોગસંભોગવડે, અથવા કેવા અશુભ કરેલા કર્મના સમૂહવડે કાળ સમયે કાળ કરતી ચોથી પંકપ્રભા પૃથ્વીમાં યાવત્ નારકી પણે ઉત્પન્ન થયો ? હે ગૌતમ ! તે કાળ તે સમયે રાજગૃહ નામે નગર હતું. તે ઋદ્ધિવાળું, ભય રહિત અને સમૃદ્ધિવાળું હતું. તે રાજ ગૃહનગરમાં શ્રેણિક નામે રાજ હતો. તે મોટા હિમવંત પર્વત જેવો સારવાળો વિગેરે વિશેષણવાળો હતો. તે શ્રેણિકરાજને નંદા નામની દેવી (રાણી) હતી. તે કોમળ હાથ પગવાળી યાવત્ રહેલી હતી. તે શ્રેણિકરાજનો પુત્ર અને નંદાનેવીનો આત્મજ અભય નામનો કુમાર

હતો. તે કોમળ હાથપગવાળો યાવત્ સારા રૂપવાળો, સામ, દામ, ભાદ અને દંડ એ ચાર પ્રકારની રાજનીતિમાં ચિત્ર પ્રધાનની જેવો કુશળ હતો, યાવત્ રાજ્યની ધુરાનો ચિંતક હતો. તે શ્રેણિકરાજને ચેલણા નામની દેવી (રાણી) હતી. તે સુકુમાર હાથપગવાળી યાવત્ સુખમાં રહેલી હતી. ત્યાર પછી તે ચેલણા દેવી અન્યદા તે તેવા પ્રકારના વાસગૃહને વિષે સુતી હતી, યાવત્ સિંહને સ્વપ્નમાં જોઈને જાગી ગઈ. અહીં પ્રભાવતીની જેમ સર્વ વૃત્તાંત કહેવો, યાવત્ ચેલણા (શ્રેણિક રાજ પાસે ગઈ અને) તેનું વચન અંગીકાર કરી જ્યાં પોતાનું ભવન-વાસગૃહ હતું ત્યાં ગઈ.

(૧૦) ત્યાર પછી તે ચેલાદેવીને એકદા કદાચિતથ ગર્ભમા ત્રણ માસ ખરાખર પૂર્ણ થયા ત્યારે આવા પ્રકારનો દોહલો ઉત્પન્ન થયો કે ધન્ય છે તે માતાઓને યાવત્ તેણીના જન્મ અને જીવિત સફળ છે કે જેઓ શ્રેણિકરાજના ઉદરનું માંસ પકવીને, તેલમાં તળીને તથા ભુંજીને તથા મદિરાને અને પ્રસન્ન એટલે દ્રાક્ષ વિગેરે વસ્તુથી ઉત્પન્ન થયેલી મનને પ્રસન્ન કરે તેવી મદિરા વિશેષને આસ્વાદ કરતી યાવત્ પરસ્પર એક બીજીને આપતી દોહલાને પૂર્ણ કરે છે.

ત્યાર પછી તે ચેલાદેવી તે દોહલો પૂર્ણ નહીં થવાતી રુધિરના ક્ષયને લીધે શુષ્ક જેવી થઈ, ભોજન નહીં કરવાથી ભૂખી જેવી થઈ, માંસની વૃદ્ધિ નહીં થવાથી માંસ રહિત થઈ, તેણીના મનની વૃત્તિ ભગ્ન થઈ, તેણીનું મુખ પાંદુર થયું, તેણીએ નેત્ર અને મુખકમલ નીચું કર્યું, યથાયોગ્ય પુષ્પ, વસ્ત્ર, ગંધ, માળા અને અલંકાર વિગેરેના ઉપભોગનો ત્યાગ કર્યો, હસ્તતલવડે મસળેલી કમળની માળા ની જેમ તેણીના મનનો સંકલ્પ હણાઈ ગયો એટલે યુક્તાનુયુક્તના વિચાર રહિત થઈ. યાવત્ (આર્ત) ધ્યાન કરવા લાગી. ત્યાર પછી તે ચેલાદેવીની અંગપરિચારિકા એ ચેલાદેવીને સુકી ભૂખી યાવત્ ધ્યાન કરતી જોઈને જ્યાં શ્રેણિક રાજ હતા ત્યાં આવી. આવીને બન્ને કરતલ ભેગા કરવાવડે દશ નખોને એકઠા કરી પોતાના મસ્તક પર ફેરવી પછી બન્ને હાથની અંજલી મસ્તકે રાખી શ્રેણિક રાજને આ પ્રમાણે કહ્યું- “આ પ્રમાણે નિશ્ચે હે સ્વામી ! અમે જાણતી નથી કે ચેલાદેવી ક્યા કારણે સુકી, ભૂખી થઈ થકી યાવત્ ધ્યાન કરે છે.” ત્યાર પછી તે શ્રેણિક રાજ તે અંગપરિચારિકાઓની પાસેથી આ અર્થ સાંભળીને મનમાં ધારી ને તે જ પ્રમાણે સંભ્રાત થઈ જ્યાં ચેલાદેવી હતી ત્યાં આવ્યા. આવીને ચેલાદેવીને સુકી, ભૂખી યાવત્ ધ્યાન કરતી જોઈને આ પ્રમાણે બોલ્યા :-

“હે દેવાનુપ્રિયા ! કેમ તું સુકી, ભૂખી થઈ સતી યાવત્ ધ્યાન કરે છે

?” ત્યાર પછી તે ચેલાદેવીએ શ્રેણિક રાજ ના આ અર્થને આદર ન આપ્યો, જાણ્યો પણ નહીં અને મૌન જ રહી. ત્યાર પછી તે શ્રેણિકરાજએ ચેલાદેવીને બે વાર ત્રણ વાર આ પ્રમાણે કહ્યું કે- “હે દેવાનુપ્રિયા ! શું હું આ તારા અર્થને સાંભળવા લાયક પણ નથી ? કે જેથી તું આ અર્થને ગોપવે છે ? ત્યાર પછી તે ચેલાદેવી શ્રેણિક રાજએ બે વાર ત્રણ વાર આ પ્રમાણે કહેવા લાગી- “હે સ્વામી ! એવો કોઈ પણ નથી કે જે સાંભળવાને તમે અયોગ્ય હો, તો આ અર્થને તો સાંભળવામાં તમે અયોગ્ય છો જ નહીં. આ પ્રમાણે નિશ્ચે હે સ્વામી ! મને તે ઉદાર યાવત્ મહાસ્વપ્ન આવ્યા પછી ત્રણ માસ ખરાખર પૂર્ણ થયા ત્યારે આ આવા પ્રકારનો દોહલો ઉત્પન્ન થયો છે કે- તે માતાઓને ધન્ય છે કે જેઓ તમારા ઉદરના માંસને પકાવી યાવત્ પોતાના દોહલાને પરિપૂર્ણ કરે છે. તેથી કરીને હું હે સ્વામી ! તે દોહલો પરિપૂર્ણ ન થવાથી સુકી, ભૂખી થઈ યાવત્ ધ્યાન કરું છું.

ત્યાર પછી તે શ્રેણિકરાજએ ચેલાદેવીને આ પ્રમાણે કહ્યું - “હે દેવાનુપ્રિયા ! હણાયો છે મનનો સંકલ્પ જેનો એવી તું યાવત્ એવું ધ્યાન કર નહીં. હું તે પ્રમાણે યત્ન કરીશ, કે જે પ્રકારે તારા દોહદની પ્રાપ્તિ થશે.” એમ કહીને ચેલાદેવીને તેવા પ્રકારની ઈષ્ટ, કાંત, પ્રિય, મનોજ, મનને સુખકારક, ઉદાર કલ્યાણકારક, શિવ ધનને આપનાર, મંગલકારક, પરિમિત, મધુર અને શોભાવાળી વાણીવડે આશ્વાસન કર્યું. પછી ચેલાદેવીની પાસેથી નીકળ્યા. નીકળીને જ્યાં બહારની ઉપસ્થાનશાલા હતી, ત્યાં આવ્યા. આવીને શ્રેષ્ઠ સિંહાસન ઉપર પૂર્વાભમુખે બેઠા, બેસીને તે દોહલાની પ્રાપ્તિ ને ઘણા આય, ઉપાય, ઔત્પત્તિકી બુદ્ધિ, વૈનયિકી બુદ્ધિ, કાર્મિકી બુદ્ધિ અને પારિણામિકી બુદ્ધિ વડે વિચાર કરતા વિચાર કરતા સતા તે દોહલાના આયને, ઉપાયને કે સ્થિતિને સ્થાનને નહીં પામતા તે રાજના મનનો સંકલ્પ હણાઈ ગયો, યાવત્ તે ધ્યાનમાં વિચારમાં નિમગ્ન થઈ ગયા.

આ વખતે અભયકુમારે સ્નાન કર્યું, યાવત્ શરીરે વિભૂષિત થઈ પોતાના ઘરથી નીકળ્યો. નીકળીને જ્યાં બહારની ઉપસ્થાન શાલા હતી અને જ્યાં શ્રેણિકરાજ બેઠા હતા, ત્યાં આવ્યો. આવીને હણાઈ ગયેલા મનના સંકલ્પવાળા શ્રેણિકરાજને યાવત્ ધ્યાન કરતા જોયા. જોઈને તે આ પ્રમાણે બોલ્યો :- હે પિતા ! બીજે વખતે તો તમે મને જોઈને હર્ષ પામતા યાવત્ ચિત્તમાં આનંદ પામતા હતા અને આજે કેમ તમે હણાઈ ગયેલા મનના સંકલ્પવાળા થઈને યાવત્ કાંઈક ધ્યાન કરો છો ? તો હે પિતા ! જો હું આ અર્થને શ્રવણ કરવા લાયક હોઉં તો તમે મને આ અર્થ જેવો હોય એવો,

સાર્યો અને સંદેહરહિત કહો, કે જેથી હું તે અર્થનો પાર પામવાનો યત્ન કરું. ત્યારપછી તે શ્રેણીકરાજને અભયકુમારને આ પ્રમાણે કહ્યું- “હે પુત્ર ! તેવો કોઈ પણ અર્થ નથી કે જેને શ્રવણ કરવામાં તું અયોગ્ય હોય. આ પ્રમાણે નિશ્ચે હે પુત્ર ! તારી નાની માતા ચેલણાદેવીને તે ઉદાર યાવત્ મહારાજાને આવ્યા પછી ત્રણ માસ બરાબર પૂર્ણ થયા ત્યારે યાવત્ જે માતાઓ મારા ઉદરના માંસ પકાવીને યાવત્ દોહલાને દૂર કરે છે. તેને ધન્ય છે. તેથી તે ચેલણાદેવી તે દોહલો પૂર્ણ નહીં થવાથી શુષ્ક થઈને યાવત્ ધ્યાન કરે છે, તેથી હું હે પુત્ર ! તે દોહલાની પ્રાપ્તિ ને નિમિત્તે ઘણા આયને યાવત્ સ્થિતિને નહીં પામવાથી હણાઈ ગયેલા મનના સંકલ્પવાળો થઈને યાવત્ ધ્યાન કરું છું.”

ત્યારપછી તે અભયકુમારે શ્રેણીકરાજને આ પ્રમાણે કહ્યું- “હે પિતા ! તમે હણાયેલા મનના સંકલ્પવાળા થઈ યાવત્ ધ્યાન ન કરો. હું તે પ્રમાણે યત્ન કરીશ કે જે પ્રકારે મારી લઘુમાતા ચેલણાદેવીને તે દોહલાની પ્રાપ્તિ થાય.” એક કહીને શ્રેણીક રાજને તે ઈષ્ટ યાવત્ વાણીવડે આશ્વાસન કર્યું. તે જ્યાં પોતાનું ઘર હતું ત્યાં આવ્યો. આવીને આભ્યંતરના ગુપ્ત કાર્ય કરનારા સ્થાનિક પુરુષોને બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું- “હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે જાઓ, અને કસાઈખાનેથી લીલું-તાજું માંસ, રુધિર અને બસ્તિ પુટક ગ્રહણ કરો લાવો. ત્યારપછી તે સ્થાનિક પુરુષો અભયકુમારે આ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે હ્યષ્ટ તુષ્ટ થઈ બે હાથ જોડી મસ્તકે રાખી યાવત્ તેનું વચન અંગીકાર કરીને અભયકુમારની પાસેથી નીકળ્યા. યાવત્ આવીને બે હાથ જોડી તે તાજું માંસ, રુધિર અને બસ્તિપુટક તેને આપ્યાં. ત્યાર પછી તે અભયકુમારે તે તાજા માંસ અને રુધિરને કાપણી વડે કાપ્યું સરખું કર્યું. કરીને જ્યાં શ્રેણીક રાજ હતા ત્યાં આવ્યો. આવીને શ્રેણીક રાજને એકાંત ગુપ્તસ્થાને શય્યામાં ચીતા સુવાડ્યા. સુવાડીને શ્રેણીકરાજના ઉદર ઉપર તે તાજું માંસ અને રુધિર મૂક્યું. મૂકીને તેને બસ્તિપુટક વીંટ્યું. વીંટીને તે રાજગાઠ આકંઠ કરે તેમ કર્યું.

ચેલણાદેવીને પ્રાસાદની ઉપર શ્રેણીકરાજને બરાબર જોઈ શકે તેમ રાખી. રાખીને ચેલણાદેવીની નીચે સપક્ષ સપ્રતિદિઃ શ્રેણીકરાજને શય્યામાં ચીતા સુવાડ્યા. સુવાડીને શ્રેણીક રાજના ઉદરપર રહેલા માંસને કાપણી વડે કાપ્યું તે માંસને એક પાત્રમાં નાંખ્યું. તે વખતે શ્રેણીકરાજને મિથ્યા મૂર્છા આવ્યા નો દેખાવ કર્યો. કરીને મુહૂર્ત પછી એક બીજાની સાથે પ્રથમની જેમ વાત કરવા લાગ્યા. ત્યારપછી તે અભયકુમારે શ્રેણીક રાજનું તે ઉદરનું માંસ ગ્રહણ કર્યું. ગ્રહણ કરીને જ્યાં ચેલણાદેવી હતી ત્યાં આવ્યો. આવીને

ચેલણાદેવીને તે આપ્યું. ત્યારપછી તે ચેલણાદેવીએ શ્રેણીક રાજના તે ઉદરમાંસને યાવત્ પોતાના દોહલાને દૂર કર્યો. પૂર્ણ કર્યો. ત્યારપછી તે ચેલણાદેવી સંપૂર્ણ દોહલાવાળી એ જ પ્રમાણે સન્માનિત દોહલાવાળી અને જેના દોહલાનો વિચ્છેદ થયો છે એવી થઈ તે ગર્ભને સુખે સુખે વહન કરવા લાગી.

(૧૧) ત્યારપછી તે ચેલણાદેવીને એકદા કદાચિત્ પૂર્વરાત્રિ અને અપરરાત્રિના સમયે આવા પ્રકારનો વિચાર ઉત્પન્ન થયો કે- “જો પ્રથમ આ બાલક ગર્ભમાં આવ્યો કે તરત જ તેણે પોતાના પિતાના ઉદરનું માંસ ખાધું, તો મારા આ ગર્ભનું સાતન કરવું, પાડી નાંખવું, રુદ્ધિ રાદિકપણે ગાળી નાંખવું કે વિધ્વંસ કરવો, તે શ્રેષ્ઠ છે.” આ પ્રમાણે તેણીએ વિચાર કર્યો. વિચાર કરીને તે ગર્ભને ઘણા ગર્ભસાતનવડે, ગર્ભપાત નવડે, ગર્ભગાલનવડે અને ગર્ભવિધ્વંસનવડે સાતન કરવા, પાતન કરવા, ગાલન કરવા અને વિધ્વંસ કરવાની ઈચ્છા કરી. પરંતુ તે ગર્ભનું સાતન, પાતન, ગાલન કે વિધ્વંસન થયું નહીં. ત્યારપછી તે ચેલણાદેવી જ્યારે તે ગર્ભને ઘણા ગર્ભસાતનવડે યાવત્ વિધ્વંસન વડે સાતન કરવા યાવત્ વિધ્વંસ કરવા શક્તિમાન ન તઈ, ત્યારે તે શ્રાંત, તાંત, પરિતાંત એટલે ખેદવાળી થઈ, નિર્વેદ પામી, ઈચ્છા રહિત, પરાધીન તથા આર્તધ્યાનને વશ થઈ દુઃખાર્ત થઈ તે ગર્ભને વહન કરવા લાગી.

(૧૨) ત્યારપછી તે ચેલણાદેવીએ નવ માસ બરાબર પૂર્ણ થયા ત્યારે યાવત્ સુકોમલ અને સુરુપ બાલકને જન્મ આપ્યો. ત્યારપછી તે ચેલણાદેવીને આ આવા પ્રકારનો યાવત્ વિચાર ઉત્પન્ન થયો કે- “જો પ્રથમ આ બાલકે ગર્ભમાં રહીને જ પોતાના પિતાના ઉદરનું માંસ ખાધું, તો હું નથી જાણતી કે આ બાલક વૃદ્ધિ પામીને અમારા કુલનો અંત કરનાર થશે, તેથી આ બાલકને એકાંતે ઉકરડામાં ત્યાગ કરવો એ જ કલ્યાણકારક છે.” આ પ્રમાણે તેણીએ વિચાર કર્યો, દાસીને બોલાવી, આ પ્રમાણે કહ્યું- “હે દેવાનુપ્રિયા ! આ બાલકને એકાંતે ઉકરડામાં ત્યાગ કર.” ત્યાર પછી તે દાસીએ ચેલણાદેવીના આ પ્રમાણે કહેવાથી બે હાથ જોડી યાવત્ મસ્તકે અંજલિ કરી ચેલણાદેવીના આ અર્થને વિનયવડે અંગીકાર કર્યો. અંગીકાર કરીને તે બાલકને હસ્તતલના પુટકે ગ્રહણ કર્યો. જ્યાં અશોકવન હતું ત્યાં આવી. આવીને તે બાલકનો એકાંતે ઉકરડામાં ત્યાગ કર્યો.

ત્યારપછી તે શ્રેણીકરાજને આ કથાનો અર્થ પ્રાપ્ત કર્યો ત્યારે તે જ્યાં અશોક વનિકા હતી ત્યાં આવ્યા. આવીને તે બાલકને એકાંતે ઉકરડામાં

ત્યાગ કરેલો જોયો. જોઈને તે તત્કાલ ક્રોધ પામ્યા, યાવત્ ક્રોધની જ્વાલાવડે દેહીપ્યમાન થઈ તે બાલકને હસ્તતલના પુટવડે ગ્રહણ કર્યો. જ્યાં ચેલણાદેવી હતી, ત્યાં આવ્યા. આવીને ચેલણા દેવીને ઊંચા નીચા આકોશવડે આકોશ કર્યો, ઊંચી નીચી નિર્ભત્સનાવડે નિર્ભત્સના કરી, ઊંચી નીચી ઉદ્ધર્ષણાવડે ઉદ્ધર્ષણા કરી, ઉદ્ધર્ષણા કરીને આ પ્રમાણે કહ્યું- “ તેં મારા પુત્રને એકાંતે ઉકરડામાં કેમ ત્યાગ કરાવ્યો ?” આ પ્રમાણે કહી ચેલણા દેવીને ઊંચા નીચા શપથ સોગન આપ્યા. સોગન આપીને આ પ્રમાણે કહ્યું- “હે દેવાનુપ્રિયા ! તું આ બલક ને અનુક્રમે રક્ષણ કરતી અનેગોપાવતી વૃદ્ધિ પમાડ.” ત્યારપછી તે ચેલણાદેવી શ્રેણીક રાજ્યે આ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે લજ્જા પામી, શરમાઈ ગઈ બે હાથજોડી મસ્તકે અંજલિ કરી શ્રેણીકરાજના આ અર્થને વિનયવડે અંગીકાર કર્યો. અંગીકાર કરી તે બાલકને અનુક્રમે રક્ષણ કરતી અને ગોપવતી વૃદ્ધિ પમાડવા લાગી.

(૧૩) ત્યારપછી તે બાલકને ઉકરડામાં ત્યાગ કર્યો હતો, તે વખતે તેની અંગુલિ નો અગ્રભાગ કુકડાના પીંછાથી દુભાયો હતો અને તેમાંથી વારંવાર પરુ અને લોહી નીકળતું હતું, તેથી તે બાલક વેદનાથી પીડા પામતો મોટા મોટા શબ્દવડે રુદન કરતો હતો. ત્યારપછી શ્રેણીક રાજ તે બાલકના રુદનના શબ્દને સાંભળી હૃદયમાં ધારી જ્યાં તે બાલક હતો, ત્યાં આવ્યા. આવીને તે બાલકને હસ્તતલના પુટવડે ગ્રહણ કર્યો. ગ્રહણ કરીને તે અંગુલિના અગ્રભાગને પોતાના મુખમાં નાંખ્યો. નાંખીને તેનું પરુ અને લોહીને પોતાના મુખવડે ચૂસી લીધું. ત્યારપછી તે બાલક સમાધિ પામ્યો, વેદના રહિત થયો અને ચૂપ થઈને રહ્યો. પછી જ્યારે તે બાલક વેદનાએ પરાભવ પામી મોટા મોટા શબ્દવડે રોતો હતો, ત્યારે પણ શ્રેણીકરાજ આવીને તે બાલકને બે હાથ વડે ગ્રહણ કરતા હતા અને તે જ પ્રમાણે પરુ ને રુધિર ચૂસી લેતા હતા. એ રીતે કરવાથી યાવત્ તે વેદનારહિત થઈને ચૂપ રહેતો હતો.

ત્યારપછી તે બાલકને તેના માતાપિતાએ ત્રીજે દિવસે ચંદ્ર-સૂર્યનું દર્શન કરાવ્યું, યાવત્ બારમો દિવસ પ્રાપ્ત થયો ત્યારે આ આવા પ્રકારનું ગુણથી પ્રાપ્ત થયેલું નામ પાડ્યું કે- આ અમારા બાલકને એકાંતે ઉકરડામાં ત્યાગ કર્યો હતો તે વખતે તેની આંગલી કુકડાના પીંછાથી વિધાણી હતી, તેથી આ અમારા બાલકનું નામ ફૂણિક હો. એક કહી સર્વની સંમતિથી માતાપિતાએ તે બાલકનું ફૂણિક એવું નામ પાડ્યું. ત્યાર પછી અનુક્રમે તે ફૂણિકની સ્થિતિપતિતા એટલે કુલકમથી આવેલ પુત્રજન્મની સર્વ ક્રિયા મેઘકુમારની જેમ કહેવી, યાવત્ તે શ્રેષ્ઠ પ્રાસાદ ઉપર રહી વિચરવા લાગ્યો. અહીં આઠ

આઠનો દાયજો જાણવો એટલે કે તેને આઠ કન્યાઓ પરણાવી વિગેરે.

(૧૪) ત્યારપછી તે ફૂણિકકુમારને એકદા મધ્યરાત્રિએ યાવત્ વિચાર ઉત્પન્ન થયો કે- “આ પ્રમાણે નિશ્ચે શ્રેણીકરાજના વ્યાધાતને લીધે હું પોતાની મેળે રાજ્ય લક્ષ્મીને કરતો અને પાળતો વિચરવાને શક્તિમાન નથી, તેથી મારે શ્રેણીક રાજને બેડીનું બંધન કરીને પોતાના મોટામોટા રાજ્યાભિષેકવડે અભિષેક કરાવવો શ્રેયકારક છે.” એ પ્રમાણે વિચાર કરીને તે શ્રેણીક રાજના આંતરને એટલે અવસરને, અલ્પ પરિવારાદિક છિદ્રને અને વિરહને શોધવા લાગ્યો.

ત્યારપછી તે ફૂણિકકુમારે શ્રેણીકરાજનું આંતરું યાવત્ મર્મ નહીં પામવાથી એકદા કાલ વિગેરે દશ કુમારોને પોતાને ઘેર બોલાવ્યા. બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું- “નિશ્ચે હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણે શ્રેણીકરાજના વ્યાધાતને લીધે પોતે જ રાજ્ય લક્ષ્મીને કરતા અને પાળતા વિચરવાને શક્તિમાન નથી, તેથી હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણે શ્રેણીક રાજને બેડીનું બંધન કરીને, રાજ્ય, રાષ્ટ્ર, સૈન્ય, વાહન, કોશ, કોઠાર અને દેશ, એ સર્વના અગ્યાર ભાગ કરીને આપણે પોતે જ રાજ્યલક્ષ્મીને કરતા અને પાળતા વિચરી એ તે કલ્યાણકારી છે.” તે કાલાદિક દશ કુમારોએ ફૂણિકકુમારના આ અર્થને વિનયવડે અંગીકાર કર્યો. તે ફૂણિકકુમારે એકદા શ્રેણીક રાજનું આંતરું જાણ્યું. જાણીને શ્રેણીક રાજને બેડીનું બંધન કર્યું, કરીને પોતાનો મોટા મોટા રાજ્યાભિષેકવડે અભિષેક કરાવ્યો. ત્યારપછી તે ફૂણિક કુમાર મોટા હિમવંત પર્વત જેવો યાવત્ રાજ થયો. ત્યારપછી તે ફૂણિકરાજ એકદા કદાચિત્ સ્નાન કરી યાવત્ સર્વ અલંકારવડે વિભૂષિત થઈ ચેલણા દેવીના પાદને વંદન કરવા શીઘ્રપણે ગયો.

(૧૫) ત્યારપછી તે ફૂણિકરાજએ ચેલણાદેવીને હણાયેલા મનના સંકલ્પવાળી યાવત્ ધ્યાન કરતી જોઈ. જોઈને ચેલણાદેવીના પાદ ગ્રહણ કર્યા. કરીને ચેલણાદેવીને આ પ્રમાણે કહ્યું- “હે માતા ! કેમ તમને તુષ્ટિ નથી ? કેમ ઉત્વસ નથી ? કેમ હર્ષ નથી ? અથવા કેમ આનંદ નથી આવતો ? કે જેથી હું પોતે જ રાજ્યલક્ષ્મીને ભોગવતો યાવત્ વિચરું છું.” ત્યારપછી તે ચેલણાદેવીએ ફૂણિકરાજને આ પ્રમાણે કહ્યું- “હે પુત્ર ! કેમ મને તુષ્ટિ, ઉત્સવ, હર્ષ કે આનંદ થાય ? કે જેથી તે તારા પિતા, દેવ સમાન, ગુરુજન સમાન અને તારા પર અત્યંત સ્નેહ અને અનુરાગવડે રક્ત એવા શ્રેણીકરાજને બેડીનું બંધન કરીને તેં પોતાને મોટા રાજ્યાભિષેકવડે અભિષેક કરાવ્યો છે ?” ત્યારપછી તે ફૂણિકરાજએ ચેલણાદેવીને આ પ્રમાણે કહ્યું- “હે માતા

! શ્રેણીકરાજ મારો ઘાત કરવાની ઈચ્છાવાળા હતા. એ જ પ્રમાણે હે માતા ! મને મારવાની, બાંધવાની અને નિહુભણા કરવાની ઈચ્છાવાળા હતા. તો હે માતા ! શ્રેણીકરાજ કેવી રીતે મારા પર અત્યંત સ્નેહ અને અનુરાગવડે રક્ત હોય ?” ત્યારપછી તે ચેલણાદેવીએ કૂણિકકુમારને આ પ્રમાણે કહ્યું- “નિશ્ચે હે પુત્ર ! તું મારા ગર્ભમાં આવ્યે ત્રણ માસ ખરાખર પૂર્ણ થયા ત્યારે મને આ આવા પ્રકારનો દોહલો ઉત્પન્ન થયો હતો કે તે માતાઓને ધન્ય છે યાવત્ જ્યારે તું વેદનાવડે પરાભવ પામી મોટોથી રોતો હતો ત્યારે તે તારી આંગલી મોઢામાં રાખતા હતા એટલે તું રોતો બંધ થઈને ચુક રહેતો હતો. આ પ્રમાણે નિશ્ચે હે પુત્ર ! શ્રેણીકરાજ તારા પર અત્યંત સ્નેહ અને અનુરાગવડે રક્ત હતા.

ત્યારપછી તે કૂણીકરાજએ ચેલણા દેવીની પાસે આ અર્થ સાંભળીને હૃદયમાં ધારીને ચેલણાદેવીને આ પ્રમાણે કહ્યું- “હે માતા ! દેવ સમાન, ગુરુજન સમાન અને અત્યંત સ્નેહ અને અનુરાગવડે રક્ત એવા મારા પિતા શ્રેણીકરાજને બેડીનું બંધન કરવાથી મેં ઘણું દુષ્ટ કામ કર્યું છે, તેથી હું જાઉં છું અને હું પોતે જ શ્રેણીકરાજની બેડીને છેદી નાંખું છું” આ પ્રમાણે કહીને હાથમાં કુહાડો લઈને જ્યાં કેદખાનું હતું ત્યાં શીઘ્ર જવા નીકળ્યો. શ્રેણીકરાજએ કૂણીક કુમારને હાથમાં કુહાડો લઈ આવતો જોયો. જોઈને આ પ્રમાણે બોલ્યા- “આ કૂણિકકુમાર અપ્રાર્થિતની પ્રાર્થના કરનાર યાવત્ લક્ષ્મી અને લજ્જાએ કરીનેરહિત થયેલો હાથમાં કુહાડો લઈ અહીં શીઘ્રપણે આવે છે, તો હું નથી જાણતો કે તે મને કેવા ખરાબ મારવડે મારશે ?” એમ વિચારી ભય પામેલા એવા તેણે તાલપુટ નામનું વિષ પોતાના મુખમાં નાંખ્યું. ત્યારપછી તે શ્રેણીકરાજ તાલપુટવિષ એક મુહૂર્તમાં પરિણમવાથી પ્રાણ રહિત, ચેષ્ટા રહિત અને જીવ રહિત થઈ પૃથ્વીપર પડી ગયા. ત્યારપછી તે કુણીકકુમાર જ્યાં કેદખાનું હતું ત્યાં આવ્યો. આવીને શ્રેણીકરાજને પ્રાણરહિત, ચેષ્ટારહિત અને જીવ રહિત થઈ પૃથ્વીપર પડેલા જોયા. જોઈને પિતાસંબંધી મોટા શોકે કરીને વ્યાસ થઈ કુકાડાથી કાપેલા શ્રેષ્ઠ ચંપક વૃક્ષની જેમ ધસ દઈને પૃથ્વીતલને વિષે સર્વ અંગોવડે પડી ગયો.

ત્યારપછી તે કૂણીક કુમાર મુહૂર્ત પછી સાવધાન થયો રુદન કરતો, આકંદ કરતો, શોક કરતો અને વિલાપ કરતો આ પ્રમાણે બોલવા લાગ્યો- “અહો ! હું અધન્ય છું, અપુણ્ય છું, પૂર્વ જન્મમાં મેં સારું કર્મ કર્યું નથી, મેં ઘણું દુષ્ટ કામ કર્યું કે જે મેં મારા પિતા, દેવ સમાન, ગુરુસમાન, મારા પર અત્યંત સ્નેહ અને અનુરાગવડે રક્ત એવા શ્રેણીકરાજને બેડીનું બંધન

કર્યું. મારા નિમિત્તે જે શ્રેણીકરાજ કાલધર્મ પામ્યા.” આ પ્રમાણે કહી ઈશ્વર, તલવર યાવત્ સંધિપાલની સથે પરિવરેલા તેણે રુદન કરતાં, આકંદ કરતાં, શોક કરતાં અને વિલાપ કરતાં મોટી ઋદ્ધિ અને સત્કારના સમુદાયવડે શ્રેણીકરાજનું નીહરણ કર્યું. તથા ઘણાં લૌકિક મૃતકાર્ય કર્યાં. ત્યારપછી તે કૂણિકકુમાર મનમાં ઉત્પન્ન થયેલા તથા વચનવડે પ્રકાશ નહીં કરવાથી મનમાં જ વર્તતા દુઃખ વડે પરાભવ પામી એકદા કદાચિત્ અંત:પુરના પરિવાર સહિત, ભાંડોપકરણ વસ્ત્ર પાત્રાદિક સહિત રાજગૃહનગરમાંથી નીકળ્યો. નીકળીને જ્યાં ચંપાનગરી હતી ત્યાં આવ્યો. ત્યાં પણ વિપુલ ભોગના સમૂહને પામી કેટલેક કાલે શોક રહિત થયો.

(૧૬) ત્યારપછી તે કૂણિક રાજાએ એકદા કદાચિત કાલાદિક દશ કુમારોને બોલાવ્યા. બોલાવીને રાજ્યના યાવત્ જનપદના અગ્યાર ભાગ કરી વહેંચી આપ્યા. વહેંચી આપીને પોતે જ રાજ્યલક્ષ્મીને કરતો અને પાળતો રહેવા લાગ્યો.

(૧૭) તે ચંપાનગરીમાં શ્રેણીકરાજનો પુત્ર અને ચેલણાદેવીનો આત્મજ કૂણિક રાજાનો સહોદર નાનો ભાઈ વિહલ્લ નામનો કુમાર હતો. તે કોમલ યાવત્ સુરુપ હતો. હવે તે વિહલ્લ કુમારને શ્રેણીકરાજએ જીવતાં જ સેચનક નામનો ગંધલસ્તી અને અઢાર સરનો હાર પ્રથમ દીધા હતા, તેથી તે વિહલ્લકુમાર સેચનક નામના ગંધલસ્તી ઉપર બેસીને અંત:પુરના પરિવારસહિત ચંપાનગરીના મધ્યે ભાગે થઈને નીકળતો હતો, નીકળીને વારંવાર ગંગા નામની મોટી નદીમાં સ્નાન કરવા ઉતરતો હતો. ત્યાર પછી તે સેચનક ગંધલસ્તી તેની રાણીઓને પોતાની સૂંઢવડે ગ્રહણ કરતો હતો. ગ્રહણ કરીને કેટલીકને પોતાની પુકે સ્થાપના કરતો હતો, કેટલીકને બાંધ ઉપર સ્થાપના કરતો હતો, એ જ પ્રમાણે કેટલીકને કુંભસ્થલ ઉપર સ્થાપના કરતો હતો, કેટલીકને દંતમુશળ ઉપર સ્થાપના કરતો હતો, કેટલીકને સૂંઢવડે ગ્રહણ કરીને ઉચે આકાશમાં ઉછાળતો હતો, કેટલીકને સૂંઢમાં રાખીને હીચિકા ખવરાવતો હતો, કેટલીકને દાંતની વચ્ચે થઈને કાઢતો હતો, કેટલીકને સૂંઢમાં પાણી ભરીને તે વડે સ્નાન કરાવતો હતો અને કેટલીકને અનેક પ્રકારની કીડાવડે કીડા કરાવતો હતો.

ત્યારપછી ચંપાનગરીને વિષે શીંગોડાના આકારવાળા માર્ગમાં, ત્રિક-ત્રણ રસ્તા ભેગા થાય એવા માર્ગમાં, ચુતષ્કચાર રસ્તા ભેગા થાય એવા માર્ગમાં, ચત્વરચૌટામાં અને મોટા માર્ગ વિગેરે દરેક માર્ગમાં ઘણા લોકો પરસ્પર આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યા યાવત્ પ્રરુપણા કરવાલાગ્યા- “આ

પ્રમાણે નિશ્ચે હે દેવાનુપ્રિયો ! વિહલ્લકુમાર સેચનક નામના ગંધહસ્તી પર અંત:પુર સહિત થઈને નીકળે છે એ સર્વ ઉપર પ્રમાણે કહેવું યાવત્ અનેક પ્રકારની કીડાઓવડે કીડા કરાવે છે. તેથી આ વિહલ્લકુમાર જ રાજ્યલક્ષ્મીના ક્ષણને અનુભવતો વિચરે છે, પણ કૂણિકરાજ અનુભવતો નથી.” ત્યાર પછી તે પદ્માવતી દેવી (રાણી) ને આ વાત સાંભળી ત્યારે આવા પ્રકારનો યાવત્ વિચાર ઉત્પન્ન થયો કે- “આ પ્રમાણે નિશ્ચે વિહલ્લકુમાર સેચનક નામના ગંધહસ્તી ઉપર અંત:પુર સહિત આરુઢ થઈને નીકળે છે, યાવત્ અનેક પ્રકારની કીડાવડે કીડા કરાવે છે, તેથી આ વિહલ્લકુમાર જ રાજ્યલક્ષ્મીના ક્ષણને અનુભવતા વિચરે છે, કૂણિક રાજ અનુભવતા નથી,તો અમારે આ રાજ્યવડે યાવત્ જનપદવડે કરીને પણ શું વિશેષ છે ? જો અમારે સેચનક ગંધહસ્તી નથી ? તેથી કરીને મારે આ અર્થ કૂણિકરાજને જણાવવો શ્રેયસ્કર છે.” આ પ્રમાણે વિચાર કર્યો, વિચાર કરીને જ્યાં કૂણિકરાજ હતા ત્યાં તે આવી, આવીને બે હાથ મસ્તકે જોડી યાવત્ આ પ્રમાણે બોલી- “આ પ્રમાણે નિશ્ચે હે સ્વામી ! વિહલ્લકુમાર સેચનક હાથીપર અંત:પુર સહિત આરુઢ થઈને નીકળે છે યાવત્ અનેક પ્રકારની કીડાવડે કીડા કરાવે છે. તો હે સ્વામી ! જો આપણી પાસે સેચનક ગંધહસ્તી નથી તો પછી આપણા રાજ્યવડે યાવત્ જનપદવડે કરીને પણ શું ?” ત્યારપછી કૂણિક રાજએ પદ્માવતી દેવીના આ અર્થનો આદર કર્યો નહીં, મનમાં પણ સારો માન્યો નહીં. મૌન જ રહ્યો.

ત્યારપછી તે પદ્માવતીદેવીએ વારંવાર કૂણિકરાજને આ અર્થ જણાવ્યા કર્યો. ત્યારપછી તે કૂણિકરાજને પદ્માવતીદેવીએ વારંવાર આ અર્થની વિનંતિ કરી ત્યારે એકદા કદાચિત્ તેણે વિહલ્લકુમારને બોલાવ્યો, બોલાવીને સેચનક નામના ગંધહસ્તી ની અને અઢાર સરના હારની માગણી કરી. ત્યારે તે વિહલ્લકુમારે કૂણિકરાજને આ પ્રમાણે કહ્યું કે- “આ પ્રમાણે નિશ્ચે હે સ્વામી ! શ્રેણિકરાજએ જીવતા જ મને સેચનક નામનો ગંધહસ્તી અને અઢાર સરનો હાર આપ્યો છે, તેથી હે સ્વામી ! જો તમે મને રાજ્યનો અર્ધ ભાગ આપો તો હું તમને સેચનક હાથી અને અઢાર સરનો હાર આપું. ત્યારપછી તે કૂણિકરાજએ વિહલ્લકુમારના આ અર્થનો આદર ન કર્યો, તેને મનમાં જાણ્યો પણ નહીં ત્યારપછી તે વિહલ્લકુમારને (વિચાર થયો કે) કૂણિકરાજ વારંવાર સેચનક ગંધહસ્તીને અને અઢાર સરના હારને આ પ્રમાણે ઝુંટવી લેવાની ઈચ્છા કરે છે, ગ્રહણ કરવાની ઈચ્છા કરે છે અને ખેંચી લેવાને ઈચ્છે છે, તો તે કૂણિકરાજ મારા સેચનક ગંધહસ્તીને અને અઢાર સરના હારને એ જ

પ્રમાણે યાવત્ ન ખેંચી લે તેટલામાં આરે સેચનક ગંધહસ્તીને અને અઢાર સરના હારને ગ્રહણ કરી અંત:પુરના પરિવાર તથા ભાંડ, પાત્ર, ઉપરકણ વિગેરે સહિત (લઈને) ચંપાનગરીથી બહાર નીકળીને વૈશાલી નગરીમાં આર્યક ચેટક રાજ પાસે જઈને રહેવું યોગ્ય છે. એ પ્રમાણે વિચાર કર્યો. વિચાર કરીને કૂણિકરાજના અંતરને જોતો રહ્યો. ત્યારપછી તે વિહલ્લકુમારે એકદા કદાચિત્ કૂણિકરાજનું આંતરું જાણ્યું, તે સેચનક ગંધહસ્તીને અને અઢારસરના હારને ગ્રહણ કરી અંત:પુરના પરિવારથી પરિવરી ભાંડ, પાત્ર, ઉપરકણ વિગેરે સહિત ચંપાનગરીથી નીકળ્યો, નીકળીને જ્યાં વૈશાલી નગરી હતી ત્યાં આવ્યો. આવીને વૈશાલીનગરીમાં આર્યક ચેટક રાજ પાસે જઈને રહ્યો. ત્યારપછી તે કૂણિકરાજએ આ વાત જાણી વિચાર કર્યો કે- “આ પ્રમાણે નિશ્ચે વિહલ્લકુમાર મારા જણવામાં ન આવે તેમ સેચનક ગંધહસ્તીને અને અઢાર સરના હારને લઈને અંત:પુરના પરિવારથી પરિવરી યાવત્ આર્યક ચેટકરાજ પાસે જઈને રહ્યો છે, તેથી નિશ્ચે મારે સેચનક ગંધહસ્તી અને અઢાર સરના હારને માટે દૂતને મોકલવો શ્રેયકારક છે.”

તેણે દૂતને બોલાવીને કહ્યું- તું વૈશાલી નગરીમાં જા ત્યાં આર્યક ચેટકરાજને બે હાથ જોડી વધાવીને આ પ્રમાણે કહે કે- નિશ્ચે હે સ્વામી ! કૂણિકરાજ વિજ્ઞાપિ કરે છે કે આ વિહલ્લકુમાર કૂણિકરાજને જણાવ્યા વિના સેચનક ગંધહસ્તીને અને અઢાર સરના હારને લઈને શીઘ્ર અહીં આવ્યો છે. તેથી હે સ્વામી ! તમે કૂણિકરાજ ઉપર અનુગ્રહ કરી સેચનક ગંધહસ્તી અને અઢારસરો હાર કૂણિક રાજને આપો અને વિહલ્લ કુમારને પણ પાછો મોકલો.” ત્યારપછી તે ચેટકરાજએ તે દૂતને આ પ્રમાણે કહ્યું- “હે દેવાનુપ્રિય ! જેમ કૂણિકરાજ શ્રેણિકરાજનો પુત્ર, ચેલણાદેવીનો આત્મજ અને મારો દૌહિત છે, તેમ જ વિહલ્લકુમાર પણ શ્રેણિકરાજનો પુત્ર, ચેલણા દેવીનો આત્મજ અને મારો દૌહિત છે, તેમ જે વિહલ્લકુમાર પણ શ્રેણિકરાજનો પુત્ર, ચેલણા દેવીનો આત્મજ અને મારો દૌહિત છે. શ્રેણિકરાજએ જીવતાં જ વિહલ્લકુમારને સેચનક ગંધહસ્તી અને અઢારસરનો હાર પ્રથમથી જ આપ્યો છે. તેથી જો કૂણિકરાજ વિહલ્લકુમારને રાજ્ય વિગેરેનો અર્ધ ભાગ આપે તો હું સેચનક હાથી અને અઢાર સરનો હાર કૂણિકરાજને અપાવું અને વિહલ્લકુમારને મોકલું.” આ પ્રમાણે કહીને દૂતનો સત્કાર કર્યો, સન્માન કર્યું અને વિદાય કર્યો.

ત્યારપછી તે દૂત કૂણિક રાજની આ આજ્ઞાને બે હાથ જોડી યાવત્ અંગીકાર કરી જ્યાં પોતાનું ઘર હતું ત્યાં આવ્યો. આવીને ચિત્ર દૂતની જેમ

યાવત્ (ચેટક રાજ પાસે જઈ તેને) વધાવીને આ પ્રમાણે બોલ્યો- “નિશ્ચે હે સ્વામી ! કૂણિકરાજ વિજ્ઞાપિ કરે છે કે- આ વિહલકુમાર મને જણાવ્યા વિના અહીં આવ્યો છે વિગેરે તે જ પ્રમાણે (ઉપર પ્રમાણે) કહેવું યાવત્ (ગંધહસ્તી ને હાર આપો અને) વિહલકુમારને પાછો મોકલો.”

ત્યારપછી તે દૂત ચેટકરાજએ વિદાય કર્યો જ્યાં ચતુર્થટ એટલે ચાર દિશ માં ચાર ઘંટાઓ જે રથને બાંધેલી છે એવો અશ્વરથ હતો ત્યાં આવ્યો. આવીને ચતુર્થટ અશ્વરથ ઉપર આરૂઢ થયો. વૈશાલીનગરી ના મધ્ય મધ્ય ભાગે કરીને નીકળ્યો. નીકળીને માર્ગમાં શુભ વસતિ વડે અને પ્રાતરાશ વડે યાવત્ વધાવીને આ પ્રમાણે બોલ્યો- “આ પ્રમાણે નિશ્ચે હે સ્વામી ! ચેટકરાજ આજ્ઞા કરે છે કે- જેમ કૂણિકરાજ શ્રેણિકરાજનો પુત્ર ચેલણાદેવીનો આત્મજ અને મારો દૌહિત્ર છે, તે જ પ્રમાણે વિહલકુમાર પણ છે વિગેરે સર્વ કહેવું યાવત્ વિહલકુમારને હું મોકલું. તો હે સ્વામી ! ચેટકરાજ સેચનક ગંધહસ્તી ને અને અઢાર સરના હારને આપતા નથી તથાવિહલકુમારને મોકલતા નથી. અહીં વસતિ એટલે માર્ગમાં વિશ્રાંતિ લેવાનું સ્થાન અને પ્રાતરાશ એટલે સૂર્યોદયથી આરંભી ને બે પહોર સુધીમાં ભોજન કરવાનો સમય, સુખકારકર આ બે વડે (વિશ્રાંતિ લેતો ને ભોજન કરતો ચંપા) નગરીમાં આવ્યો, કૂણિકરાજને જોયો, તેને જય અને વિજયવડે વધાવી તે દૂત જે બોલ્યો, તે બતાવે છે-

આ પ્રમાણે નિશ્ચે હે સ્વામી ! વિગેરે પૂર્વવત્ ત્યારપછી તે કૂણિકરાજને બીજા દૂતને બોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું- “હે દેવાનુપ્રિય ! તું વૈશાલી નગરીએ જા. ત્યાં તું મારા માતામહ ચેટકરાજને યાવત્ આ પ્રમાણે કહે જે કે નિશ્ચે હે સ્વામી ! કૂણિકરાજ આપને વિજ્ઞાપિ કરે છે કે જે કોઈ રત્નો ઉત્પન્ન થાય તે સર્વ રાજકુળમાં જ રહેનારાં હોય છે, તો શ્રેણિકરાજ રાજ્યલક્ષ્મીને કરતા અને પાળતા હતા ત્યારે તેને બે રત્ન ઉત્પન્ન થયાં હતાં, તે આ પ્રમાણે સેચનક નામનો ગંધહસ્તી અને અઢાર સરનો હાર. તો હે સ્વામી ! તમે રાજકુલની પરંપરાથી ચાલી આવતી સ્થિતિનો લોપ કર્યા વિના સેચનક ગંધહસ્તી અને અઢારસરનો હાર કૂણિક રાજને પાછો સોંપો અને વિહલકુમારને મોકલો. ત્યારપછી તે દૂત કૂણિક રાજની આજ્ઞાથી તે જ પ્રમાણે જઈ યાવત્ વધાવીને આ પ્રમાણે બોલ્યો- “નિશ્ચે હે સ્વામી ! કૂણિક રાજ વિજ્ઞાપિ કરે છે કે જે કોઈ રત્નો યાવત્ વિહલકુમારને મોકલો.” ત્યારપછી તે ચેટકરાજએ તે દૂતને આ પ્રમાણે કોઈ રત્નો યાવત્ વિહલકુમારને મોકલો.” ત્યારપછી તે ચેટકરાજએ તે દૂતને આ પ્રમાણે

કહ્યું- “હે દેવાનુપ્રિય ! જેમ કૂણિકરાજ શ્રેણિકરાજનો પુત્ર અને ચેલણાદેવીનો આત્મજ (તેમ જ વિહલકુમાર પણ) છે વિગેરે પ્રથમની જેમ કહેવું.

ત્યાર પછી તે કૂણિક રાજ તે દૂતની પાસે આ અર્થ સાંભળીને હૃદયમાં ધારીને તત્કાળ કોધ પામ્યો. યાવત્ કોધની જ્વાળાવડે દેદીપ્યમાન થઈ તેણે ત્રીજા દૂતને બોલાવ્યો. બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું- હે દેવાનુપ્રિય ! તું વૈશાલી નગરીમાં જા. ત્યાં ડાબા પગવડે ચેટકરાજના પાદપીઠ ને આક્રમણ કર, ભાલાના અગ્રભાગ વડે લેખને આપજે. આપીને તત્કાળ કોધ પામી યાવત્ કોધની જ્વાળાવડે દેદીપ્યમાન થઈ ત્રણ વળીયાવાળી ભૂકુટિને કપાળમાં ચડાવી ચેટકરાજને આ પ્રમાણે કહે જે - હે ચેટકરાજ ! મૃત્યુની પ્રાર્થના કરનાર ! ખરાબ લક્ષણવાલા ! યાવત્ લજ્જા રહિત ! આ કૂણિકરાજ આજ્ઞા કરે છે કે- કૂણિકરાજને સેચનક ગંધહસ્તી અને અઢાર સરનો હાર આપ અને વિહલકુમારને મોકલ. અથવા યુદ્ધ કરવા તૈયાર થઈને રહે. આ કૂણિકરાજ સૈન્ય સહિત, વાહન સહિત અને સ્કંધાવાર સહિત યુદ્ધમાં સજ્જ થઈ અહીં શીઘ્રપણે આવે છે. ત્યારપછી તે દૂત બે હાથ જોડી તે જ પ્રકારે યાવત્ જ્યાં ચેટકરાજ હતા ત્યાં આવ્યો. આવીને બે હાથ જોડી યાવત્ વધાવ્યા. વધાવીને આ પ્રમાણે બોલ્યો- “હે સ્વામી ! આ મારી વિનયની પ્રતિપત્તિ છે. હવે કૂણિકરાજની આજ્ઞા પ્રમાણે કરું છું.” એમ કહી ડાબા પગ વડે ચેટક રાજના પાદપીઠને દબાવ્યું, દબાવીને તત્કાલ કોધ પામી ભાલાના અગ્રભાગવડે લેખ આપ્યો. અને તે જ પ્રમાણે કહ્યું યાવત્ કૂણિકરાજ બલ, બાહન અને સ્કંધાવર સહિત અહીં શીઘ્ર આવે છે.

ત્યારપછી તે ચેટકરાજએ તે દૂતની પાસેથી આ અર્થ સાંભળીને હૃદયમાં ધારીને તત્કાલ કોધ પામી યાવત્ ભૂકુટિ ચડાવી આ પ્રમાણે કહ્યું- “કૂણિકરાજને સેચનક ગંધહસ્તી અને અઢાર સરનો હાર હું નહીં આપું, તેમ જ વિહલકુમારને નહીં મોકલું. આ હું યુદ્ધ કરવા સજ્જ થઈને રહ્યો છું.” એમ કહી તે દૂતને સત્કાર કર્યા વિના સન્માન કર્યા વિના પાછળના દ્વાર માર્ગે કાઢી મૂકાવ્યો.

(૧૮) ત્યારપછી તે કૂણિકરાજએ તે દૂતની પાસે આ અર્થ સાંભળી હૃદયમાંધારી તત્કાલકોધપામી કાલાદિક દશ કુમારોને બોલાવ્યા, બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું- “નિશ્ચે હે દેવાનુપ્રિયો ! વિહલકુમાર મારા અજાણતાં જ સેચનક ગંધહસ્તી, અઢાર સરનો હાર, અંત:પુરનો પરિવાર અને ભાંડ પાત્ર વિગેરે ઉપકરણ લઈને ચંપાનગરીથી નીકળ્યો. નીકળીને વૈશાલી નગરીમાં

આર્થિક ચેટકરાજ પાસે યાવત્ જઈને રહ્યો છે. ત્યારપછી તે સેચનક ગંધહસ્તી અને અઢારસરના હાર માટે બે દૂતો મોકલ્યા. તેમનો ચેટકરાજએ આ કારણે કરીને નિષેધ કર્યો. ત્યારપછી મેં ત્રીજો દૂત મોકલ્યો. તેમનો ચેટકરાજએ આ કારણે કરીને નિષેધ કર્યો. ત્યારપછી મેં ત્રીજો દૂત મોકલ્યો. તેને સત્કાર સન્માન કર્યા વિના પાછલ્યા દ્વારવડે કાઢી મૂક્યો. તેથી હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણે ચેટકરાજની યાત્રા ગ્રહણ કરવી એની પાસે જવું તે શ્રેયકારક છે. અર્થાત્ તેની સાથે યુદ્ધ કરવું તે જ કલ્યાણકારક છે.”

ત્યારપછી કાલાદિક દશ કુમારોએ કૂણિકરાજના આ અર્થને વિનય વડે અંગીકાર કર્યો. ત્યારપછી તે કૂણિકરાજએ કાલાદિક દશ કુમારોને આ પ્રમાણે કહ્યું- “હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે પોતાપોતાના રાજ્યમાં જાઓ. અને સ્નાન વિગેરે યાવત્ પ્રાયશ્ચિત કરી શ્રેષ્ઠ હસ્તીના સ્કંધપર આરુઢ થઈ તમે દરેક દરેક ત્રણ હજાર હાથી, ત્રણ હજાર રથ, ત્રણ હજાર અશ્વ અને ત્રણ કરોડ મનુષ્ય સાથે પરિવર્યાસતા સર્વ સમૃદ્ધિવડે યાવત્ વાજિત્રના શબ્દવડે પોતપોતાના નગરમાંથી નીકળો, નીકળીને મારી પાસે પ્રગટ થાઓ- આવો.

ત્યારપછી તે કાલાદિક દશ કુમારો કૂણિકરાજના આ અર્થને સાંભળી પોતપોતાના રાજ્યને વિષે જઈ તે દરેકે દરેકે સ્નાનવિગેરે કર્યું યાવત્ ત્રણ કોટિ મનુષ્યની સાથે પરિવર્યા સતા સર્વ સમૃદ્ધિવડે યાવત્ વાજિત્રના શબ્દવડે પોતપોતાના નગરોમાંથી નીકળ્યાં. નીકળીને જ્યાં અંગેડે હતો, જ્યાં અંપાનગરી હતી અને જ્યાં કૂણિક રાજ હતો, ત્યાં આવ્યા, અને બે હાથ મસ્તકે જોડી કૂણિકરાજને વધાવ્યો. ત્યારપછી તે કૂણિક રાજએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા, બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું- “હે દેવાનુપ્રિયો ! શીઘ્ર પણે અભિષેક કરાવેલા હસ્તીરત્નને લાવો. અશ્વ, હાથી અને રથ વિગેરે ચતુરંગી સેના ને તૈયાર કરો. કરીને આ મારી આજ્ઞાને પાછી સોંપો.” તે સાંભળી તેમણે તેમ કર્યું યાવત્ તેની આજ્ઞા પાછી સોંપી.

ત્યારપછી તે કૂણિકરાજ જ્યાં સ્નાન કરવાનું ધર હતું ત્યાં આવ્યો. યાવત્ ત્યાંથી નીકળીને જ્યાં બહારની ઉપસ્થાનશાળા હતી ત્યાં આવી યાવત્ તે રાજ હસ્તીરત્ન ઉપર આરુઢ થયો. ત્યારપછી તે કૂણિકરાજ ત્રણ હજાર હાથી ઓ સહિત યાવત્ વાજિત્રના શબ્દસહિત અંપાનગરીના મધ્યભાગે કરીને નીકળ્યો, નીકળીને જ્યાં કાલાદિક દશકુમારો હતા. ત્યાં આવ્યો, આવીને કાલાદિક દશ કુમારોની સાથે એકત્ર મળ્યો. ત્યાર પછી તે કૂણિકરાજ તેત્રીશ હજાર હાથી, તેત્રીશ હજાર અશ્વ, તેત્રીશ હજાર રથ અને તેત્રીશ કોટિ મનુષ્યની સાથે પરિવર્યા સતો સર્વ સમૃદ્ધિવડે યાવત્ વાજિત્રના શબ્દવડે

સહિત શુભ એવા નિવાસસ્થાન અને ભોજન કરીને તેમ જ દુઃખ ઉપજે તેવા મોટા પ્રમાણ રહિત વચ્ચે વચ્ચે નિવાસ કરતો કરતો અંગેડેશની મધ્યે થઈને જ્યાં વિંદેહ દેશ હતો અને જ્યાં વૈશાલી નગરી હતી ત્યાં જવાને નીકળ્યો ગયો.

ત્યાર પછી તે ચેટકરાજએ આ કથાનો અર્થ પ્રાપ્ત કર્યો ત્યારા નવ મહ્લકિ જાતિના અને નવ લેચ્છકી જાતિના કાશીદેશ અને કોશલદેશના અઢારે ગણરાજઓને બોલાવ્યા. બોલાવીને આપ્રમાણે કહ્યું :- “નિશ્ચે હે દેવાનુપ્રિયો ! વિહલ્લકુમાર કૂણિકરાજને જણાવ્યા વિના સેચનક ગંધહસ્તીને અને અઢાર સરના હારને લઈને અહીં શીઘ્ર આવ્યો છે. ત્યારપછી કૂણિકરાજએ સેચનક ગંધહસ્તી અને અઢાર સરના હારને માટે મારી પાસે ત્રણ દૂતો મોકલ્યા. તેઓને મેં આ કારણે એટલે તુલ્ય નાત્રકના સંબંધને કારણે નિષેધ કર્યો છે. તેથી તે કૂણિકરાજ મારા આ અર્થને અંગીકાર નહીં કરીને ચતુરંગી સેનાની સાથે પરિવર્યા સતો યુદ્ધ કરવા સજ્જ થઈ અહીં શીઘ્રપણે આવે છે. તો શું હે દેવાનુપ્રિયો ! સેચનક ગંધહસ્તી અને અઢાર સરનો હાર આપણે કૂણિકરાજને પાછો આપશું ? અને વિહલ્લ કુમારને મોકલશું ? કે તેની સાથે યુદ્ધ કરશું ?”

ત્યારપછી નવ મહ્લકી જાતિના અને નવ લેચ્છકી જાતિના કાશીદેશના અને કોશલ દેશના અઢાર ગણરાજઓએ ચેટકરાજને આ પ્રમાણે કહ્યું કે- “હે સ્વામી ! આ વાત યુક્ત નથી, પ્રતીતિવાળી નથી અને રાજને સંદેશ પણ નથી કે સેચનક ગંધહસ્તી અને અઢાર સરનો હાર કૂણિકરાજને મોકલવો, અને શરણે આવેલા વિહલ્લકુમારને મોકલવો. તો જો કૂણિકરાજ ચતુરંગી સેના સાથે પરિવર્યા સતો યુદ્ધ કરવા સજ્જ થઈ અહીં શીઘ્રપણે આવે છે તો અમે કૂણિકરાજની સાથે યુદ્ધ કરશું. ત્યારપછી તે ચેટક રાજએ તે નવ મહ્લકી જાતિના અને નવ લેચ્છકી જાતિના કાશી અને કોશલ દેશના અઢારે ગણરાજઓને આ પ્રમાણે કહ્યું- “જો હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે કૂણિકરાજની સાથે યુદ્ધ કરવાના હો તો હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે તમારા પોતપોતાના રાજ્યમાં જાઓ, અને સ્નાન વિગેરે કરી કાલાદિક કુમારો જે મ કૂણિકરાજ પાસે ગયા તેમ તમે મારી પાસે તૈયાર થઈને આવો.” ત્યારે તેઓએ પણ તે જ પ્રમાણે આવી યાવત્ ચેટકરાજને જય અને વિજયવડે વધાવ્યા.

ત્યારપછી તે ચેટકરાજએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા, બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું- અભિષેક કરેલા હાથીને તૈયાર કરીને લાવો વિગેરે સર્વ

કૂણિકની જેમ કહેવું. યાવત્ તે હાથીપર ચડ્યા. ત્યારપછી તે ચેટકરાજ ત્રણ હજાર હાથી સહિત કૂણિકની જેમ યાવત્ વૈશાલી નગરીના મધ્ય ભાગે થઈને નીકળ્યા; નીકળીને જ્યાં તે નવ મહાકી જાતિના અને નવ લેચ્છકી જાતિના કાશી અને કોશલ દેશ ના અઢારે ગણરાજાઓ હતા ત્યાં આવ્યા. ત્યારપછી તે ચેટકરાજ સત્તાવન હજાર હાથી, સત્તાવન હજાર ઘોડા, સત્તાવન હજાર રથ અને સત્તાવન કોટિ મનુષ્યની સાથે પરિવર્યા સતા સર્વ સમૃદ્ધવેડે યાવત્ વાજિત્રના શબ્દવેડે શુભ એવા નિવાસસ્થાન અને ભોજન કરતા કરતા ઘણા લાંબા પ્રયાણ વિના આંતરે આંતરે નિવાસ કરતા કરતા વિદેહ દેશના મધ્ય ભાગે થઈને જ્યાં દેશનો છેડો હતો ત્યાં આવ્યા. આવીને સ્કંધાવાર સ્થાપન કર્યો. કરીને કૂણિકરાજની રાહ જોતા યુદ્ધમાં સજ્જ થઈને રહ્યા.

ત્યારપછી તે કૂણિકરાજ સર્વ સમૃદ્ધિ સહિત યાવત્ વાજિત્રના શબ્દ સહિત જ્યાં તેના દેશનો છેડો હતો ત્યાં આવ્યો. આવીને ચેટકરાજથી એક યોજન દૂર સ્કંધાવારનું સ્થાપન કર્યું. ત્યારપછી તે બન્ને રાજાએ રણભૂમિને સજ્જ કરાવી, સજ્જ કરાવીને રણભૂમિમાં ગયા. ત્યારપછી તે કૂણિકરાજાએ તેત્રીશ હજાર હાથીવિગેરે યાવત્ તેત્રીશકોટિ મનુષ્યોનું ગરુડવ્યૂહ રચ્યું. રચીને તે ગરુડવ્યૂહવેડે રથમુશલ સંગ્રામમાં ઉતર્યો આવ્યો. ત્યાર પછી તે ચેટકરાજાએ સત્તાવન હજાર હાથી વિગેરે યાવત્ સત્તાવન કોટિ મનુષ્યોવેડે શકટવ્યૂહ રચ્યું. રચીને શકટવ્યૂહવેડે રથમુશલ સંગ્રામમાં આવ્યા. ત્યાર પછી તે બન્ને રાજાના સૈનિકો બપ્તર પહેરી તૈયાર થયા, યાવત્ તેઓએ આયુધ અને પ્રહરણ ગ્રહણ કર્યા, ફલાંને હસ્તપાશરુપ કર્યા, ખડ્ગને મ્યાનમાંથી બહાર ખેંચ્યાં, ભાથા ને ખભાઉપર લટકાવ્યાં, ધનુષને પ્રત્યંચા સહિત કર્યા, બાણોને ભાથામાંથી બહાર ખેંચ્યાં, બરછી વિગેરેને ઉછાલવા લાગ્યા, સાથળે બાંધેલા ધુધરાને દૂર કર્યા, શીઘ્રપણે વાજિત્રોને વગાડવા લાગ્યા, મોટા ઉત્કૃષ્ટ સિંહનાદ જેવા શબ્દો અને કલકલ શબ્દો કરવા લાગ્યા તેથી જાણે કે તેઓ સમુદ્રની જેવી ગર્જના કરતા હોય તેમ સર્વ સમૃદ્ધિ સહિત યાવત્ વાજિત્રના શબ્દ સહિત અશ્વવારો સાથે, હાથીના સ્વારોની સાથે, રથિકો રથિકોની સાથે અને પત્તિઓની સાથે એમ પરસ્પર એક બીજા સાથે યુદ્ધ કરવા લાગ્યા.

ત્યારપછી તે બન્ને રાજાના સૈનિકો પોતાના સ્વામીની આજ્ઞામાં રક્ત હોવાથી મોટા જનક્ષયને કરતા, જનોના વધને કરતા, જનોના મર્દનને કરતા, લોકોના સંવર્તક વાયુની જેમ એટલે સંવર્તક વાયુ જેમ ચોતરફથી વસ્તુને એકત્ર કરે તેમ લોકોને ઉપરા ઉપરિ એકત્ર કરતા, નૃત્ય કરતા કબંધ વેડે અનેહાથમાંથી પડી ગયેલા વાર વેડે રણભૂમિને ભયંકર કરતા તથા રુધિરના

કાઢવને કરતા સતા પરસ્પર યુદ્ધ કરવા લાગ્યા. ત્યાર પછી તે કાલકુમાર ત્રણ હજાર હાથી સહિત યાવત્ ત્રણ કોટિ મનુષ્ય સહિત ગરુડવ્યૂહ વેડે પોતાના અગ્યારમા ભાગના સૈન્યવેડે કૂણિકરાજની સાથે રહીને રથમુ શલ સંગ્રામ માં યુદ્ધ કરતો હણાયો, મથન કરાયો, જેમ ભગવાને કાલીદેવીને કહ્યું હતું તેમ સર્વ કહેવું યાવત્ તે જીવિતથી દૂર થયો. તો આ પ્રમાણે નિશ્ચે હે ગૌતમ ! કાલકુમાર આવા પ્રકારના આરંભે કરીને યાવત્ આવા પ્રકારના અશુભ એવા કરેલા કર્મના સમૂહે કરીને કાલ સમયે મરણ પામીને ચોથી પંકપ્રભા નામની નરકની પૃથ્વીમાં હેમાલ નામના નરકવાસમાં નારકીપણે ઉત્પન્ન થયો.

(૧૯) “હે ભગવાન ! કાલકુમાર ચોથી પૃથ્વીથી આંતરા રહિત ઉદ્ધરીને નીકળીને ક્યાં જશે ? અને ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ?” “હે ગૌતમ ! મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં જે ઉચ્ચ ધનાઢ્યનાં કુનો છે ત્યાં ઉત્પન્ન થશે વિગેરે દૃઢપ્રતિજ્ઞની જેમ કહેવું. યાવત્ દીક્ષા લઈને સિદ્ધ થશે, બૂદ્ધ થશે. યાવત્ સર્વ દુઃખોનો અંત કરશે.

અધ્યયન : ૧ ની મુનિદીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

અધ્યયન - ૨ - સુકાલ

(૨૦) “જો હે ભગવાન ! શ્રમણ ભગવાન યાવત્ મોક્ષને પામેલા શ્રી મહાવીર સ્વામીએ નિર્યાવલિકાના પ્રથમ અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે, તો હે ભગવાન ! બીજા અધ્યયનનો ક્યો અર્થ કહ્યો છે ?” આ પ્રમાણે નિશ્ચે હે જંબૂ ! તે કાલે તે સમયે ચંપા નામની નગરી હતી. પૂર્ણભદ્ર નામનું ચૈત્ય હતું. કૂણિક નામે રાજા હતો. તેને પદ્માવતી નામની દેવી હતી. તે ચંપાનગરીમાં શ્રેણીકરાજની ભાર્યા કૂણિકરાજની માતા સુકાલી નામની દેવી અતિ કોમલ અંગવાળી હતી. તે સુકાલી દેવીનો પુત્ર સુકાલ નામનો કુમાર હતો. તે અતિ કોમલ અંગવાળો હતો. ત્યારપછી તે સુકાલ કુમાર એકદા કદાચિત્ ત્રણ હજાર હાથીઓ વિગેરે સહિત કાલકુમારની જેમ સમગ્ર વૃત્તાંત તે જ પ્રમાણે કહેવો યાવત્ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સર્વ દુઃખનો અંત કરશે.

અધ્યયન - ૨ ની મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

અધ્યયન ૩ થી ૧૦

(૨૧) એ પ્રમાણે બાકીના પણ આઠ અધ્યયનનો જાણવા. વિશેષ એકે કુમારના સરખા નામવાળી તેમની માતાઓ જાણવી.

અધ્યયન ૩ થી ૧૦ ની મુનિદીપરત્નસાગરે કરેલ ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

૧૯ નિર્યાવલિયાણં ગુર્જરછાયા પૂર્ણ

ઉવંગ - ૮ ની ગુર્જરછાયા પૂર્ણ